বুকাৰ পুৰস্কাৰ সকলো সাহিত্যিকৰ বাবে এক আকাংক্ষিত স্বপ্ন। বুকাৰ পুৰস্কাৰৰ বাবে মেন গ্ৰুপৰ যি এক পেনেল আছে তেওঁলোকে বিশ্বৰ বিভিন্ন প্ৰান্তত ইংৰাজী ভাষাত ৰচিত উপন্যাসসমূহৰ মাজৰপৰা বাছি বাছি উলিয়াই এখন 'লং লিষ্ট' তৈয়াৰ কৰে। আকৌ এই লং লিষ্টৰপৰাই পিছত প্ৰস্তুত কৰা হয় ছৰ্ট লিষ্ট। শেষত বিচাৰি উলিওৱা হয় চূড়ান্ত বিজয়ীগৰাকীক। বুকাৰৰ লং লিষ্টত নাম অন্তৰ্ভুক্ত কৰিব পৰাটোৱে বহু লেখকৰ বাবে পৰম প্ৰাপ্তি হিচাপে বিবেচিত হয়। ছৰ্ট লিষ্টেড হোৱাটোৱো প্ৰায় বুকাৰ লাভ কৰাৰ সমপৰ্যায়ৰ কথা।

ভাৰতীয় সাহিত্যিক আৰু বুকাৰ

সাহিত্য | জিতুমণি পাঠক

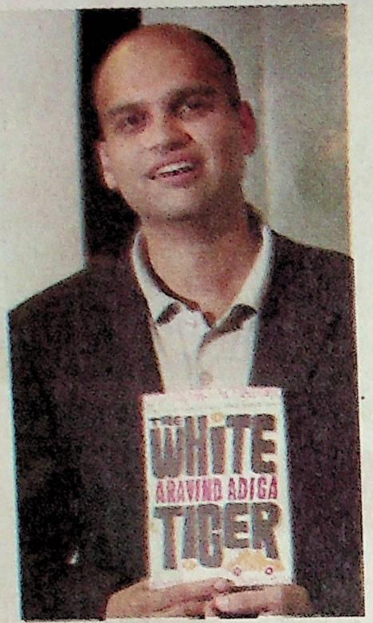

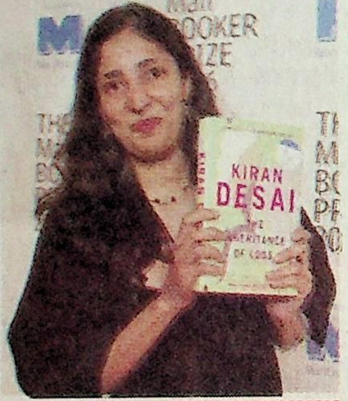

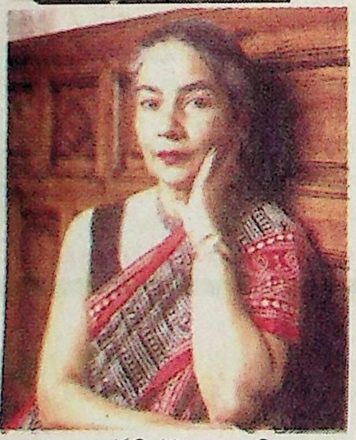
বুকাৰৰ বাবে ছৰ্ট লিষ্টেট হোৱা অনিতা দেশাই

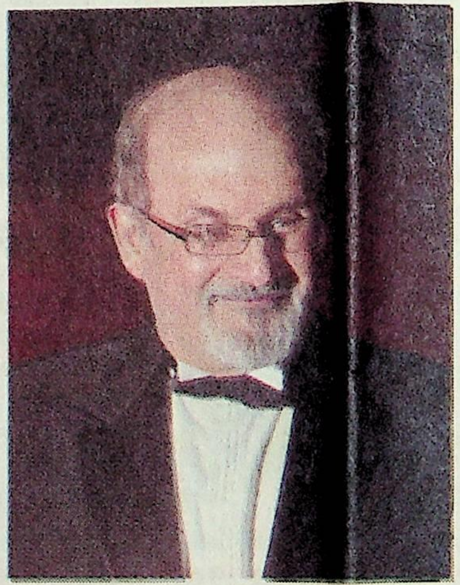

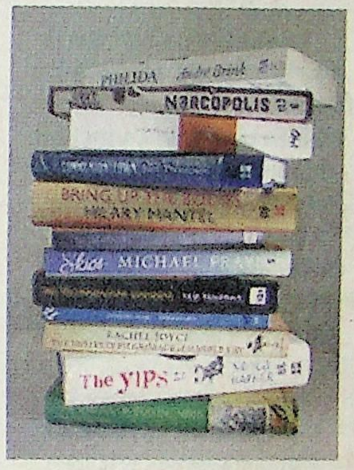

জিৎ থেইল। কেৰালাত জন্মগ্ৰহণ কৰা এই তেৰন্ন বছৰীয়া কবিগৰাকীৰ ইতিমধ্যে দুখনমান কবিতাৰ পুথি প্ৰকাশ পাইছিল যদিও বিশ্বৰ কাব্যানুৰাগীৰ কথা বাদেই ভাৰতৰ পাঠক সমাজৰ বাবেও তেওঁ খুব এটা পৰিচিত নাম নাছিল। কিন্তু অল্পখ্যাত এই কবিগৰাকীয়ে উপন্যাস ৰচনাত হাত দি প্ৰথমখন উপন্যাসেৰেই আলোড়নৰ সৃষ্টি কৰিলে। প্ৰতিখন সংবাদ-পত্ৰই জিৎ থেইল আৰু তেওঁৰ উপন্যাসক লৈ বাতৰি পৰিৱেশন কৰিলে। তেওঁৰ উপন্যাসৰ বিস্তৃত আলোচনা আগবঢ়ালে। অভাৱনীয়ভাৱে বৃদ্ধি পালে জিৎ থেইলৰ উপন্যাস 'নাৰ্ক' পলিছ'ৰ বিক্ৰী। ইয়াৰ কাৰণ আছিল এটাই, নাৰ্ক' পলিছ'ৰ সৈতে সংপৃক্ত হৈ পৰিছিল আন এটা নাম— 'মেন বুকাৰ প্ৰাইজ'। মেন বুকাৰ প্ৰাইজৰ ২০১২ৰ দীঘলীয়া তালিকাত অন্তৰ্ভুক্ত হৈছিল থেইলৰ এই নৱতম তথা প্ৰথম উপন্যাসখন। কোনো এক প্ৰতিযোগিতাৰ দীঘলীয়া তালিকাত নাম অন্তৰ্ভুক্ত কৰিয়েই সংবাদৰ শিৰোনামা দখল কৰিব পৰাটো কেৱল বুকাৰৰ দৰে পুৰস্কাৰৰ ক্ষেত্ৰতহে সম্ভৱ। সাহিত্যৰ আকাশত হঠাতে জিৎ থেইলৰ নাম এইদৰে জিলিকি উঠাৰ কৃতিত্বও বুকাৰৰ। অৱশ্যে এই কথাই এইটো প্ৰতীয়মান নকৰে যে এক বৃহৎ পৰিমাণৰ ধনৰাশিৰ বুকাৰ পুৰস্কাৰে ধনৰ বলেৰে মূল্যহীন সাহিত্যক অভাৱনীয় উচ্চতা প্ৰদান কৰে। বুকাৰৰ তালিকাত অন্তৰ্ভুক্ত হোৱা গ্ৰন্থসমূহ বহুতো সাহিত্যিক, সমালোচক, বুদ্ধিজীৱী, পাঠকৰ তীক্ষ্ণ পৰ্যবেক্ষণৰে আহি নিজৰ নাম অন্তৰ্ভুক্ত কৰিবলৈ সক্ষম হয়।

১৯৮৬ চনৰপৰা মেন গ্ৰুপে প্ৰদান কৰি অহা বুকাৰ পুৰস্কাৰ সাহিত্যৰ নʼবেল বঁটাৰ সম পৰ্যায়ৰ। ধন আৰু খ্যাতিয়ে মাজে মাজে বুকাৰক বিতৰ্কৰ মাজলৈ ঠেলি দিছে যদিও ইয়াৰ স্বকীয়তা আৰু মৰ্যাদা নানা প্ৰতিকূলতাৰ মাজতো পূৰ্বৰ দৰেই অক্ষুণ্ণ আছে। সেয়েহে বুকাৰৰ দীঘলীয়া তালিকাত নিজৰ নাম অন্তৰ্ভুক্ত কৰিব পৰাটোও এগৰাকী সাহিত্যিকৰ বাবে এক ডাঙৰ কৃতিত্ব হিচাপে পৰিগণিত হৈছে। এই অন্তৰ্ভুক্তিয়ে তেওঁক বিশাল ধনৰাশি প্ৰদান নকৰিলেও প্ৰদান কৰে কল্পনাতীত যশস্যা।

সাহিত্যৰ নোবেলত ৰবীন্দ্ৰনাথ ঠাকুৰৰ খোজ পৰিল যদিও তাৰ পিছত আজিকোপতি আন কোনো ভাৰতীয় সাহিত্যিকে তাত নিজৰ পদচিহ্ন ৰাখিবলৈ সক্ষম হোৱা নাই। সেই হিচাপে বুকাৰৰ ক্ষেত্ৰত ভাৰত তথা ভাৰতীয় সাহিত্যিক কিছু পৰিমাণে সৌভাগ্যৱান বুলি ক'ব লাগিব। পঞ্চাশ বছৰৰ কাষ চপা বুকাৰৰ ইতিহাসত এতিয়ালৈ কেইবাগৰাকী ভাৰতীয় বা ভাৰতত জন্মগ্ৰহণ কৰা সাহিত্যিকে নিজৰ অসাধাৰণীয় সাহিত্যিক প্ৰতিভাৰ বলত এই পুৰস্কাৰ লাভ কৰিবলৈ সক্ষম হৈছে। মূলতঃ ইংৰাজী ভাষাত ৰচিত পূৰ্ণদৈৰ্ঘ্যৰ উপন্যাসক প্ৰদান কৰা বুকাৰ পুৰস্কাৰ এই পৰ্যন্ত লাভ কৰা ভাৰত গৌৰৱকেইজন হ'ল— ছলমান ৰুশ্বডি, অৰুন্ধতী ৰয়, কিৰণ দেশাই আৰু অৰবিন্দ আদিগা।

ছটানিক ভাচেৰ্ছৰ জৰিয়তে অবাঞ্ছিত বিতৰ্কৰ সৃষ্টি কৰি নিজকে বিখ্যাত কৰি তোলাৰ কৌশল প্ৰয়োগ কৰিছিল বুলি ছলমান ৰুশ্বডিৰ বিপক্ষে এচামে যি অভিযোগ উত্থাপন কৰিছিল, সেইসকলৰ বিৰুদ্ধে ৰুশ্বডিৰ মোক্ষম উত্তৰ আছিল 'মিডনাইট্‌ছ চিল্ড্ৰেন'। ১৯৮৬ চনত 'মিডনাইট চিল্‌ড্ৰেন'ৰ বুকাৰ প্ৰাপ্তিয়ে প্ৰমাণ কৰি দেখুৱালে ৰুশ্বডিৰ কলমৰ দক্ষতা। জন্মসূত্ৰে ভাৰতীয় আৰু পিছত বৃটিছ নাগৰিকত্ব গ্ৰহণ কৰা ছলমান ৰুশ্বডিৰ 'মিডনাইট্‌ছ চিল্‌ড্ৰেন'ত বৰ্ণিত হৈছে বৃটিছ ঔপনিৱেশিক শাসনৰপৰা মুক্ত হৈ স্বাধীনতা লাভ কৰা ভাৰতৰ ইতিহাস তথা দেশ বিভাজনে সৃষ্টি কৰা ৰক্তাক্ত পৰিস্থিতিৰ। ৰুশ্বডিৰ এই উপন্যাসে কেৱল বুকাৰ পুৰস্কাৰ লাভ কৰাই নহয়, বুকাৰৰ ২৫ আৰু ৪০ বছৰীয়া জয়ন্তীত বুকাৰ পুৰস্কাৰপ্ৰাপ্ত গ্ৰন্থবোৰৰ মাজত অনুষ্ঠিত এক প্ৰতিযোগিতাত দুয়োবাৰেই মিডনাইট্‌ছ চিল্‌ড্ৰেন'-এ বুকাৰ অব্‌ বুকাৰ্ছ' পুৰস্কাৰ লাভ কৰিবলৈ সক্ষম হয়। এয়া নিঃসন্দেহে এক অসাধাৰণীয় সন্মান। বুকাৰ পুৰস্কাৰ লাভ কৰা আটাইবোৰ গ্ৰন্থৰ ভিতৰত 'শ্ৰেষ্ঠতম'খনৰ লেখকগৰাকী জন্মসূত্ৰে ভাৰতীয় হোৱাটো আমাৰ বাবে গৌৰৱৰ কথা।

১৯৬৮ৰপৰা ১৯৮১লৈ এক দীঘলীয়া সময় বুকাৰ প্ৰাপ্তিৰ বাবে ভাৰত অপেক্ষা কৰিবলগীয়া হ'ল যদিও সেই অপেক্ষাৰ অন্ত পেলাইছিল ছলমান ৰুশ্বডিয়ে। ইয়াৰ পি[illegible]ত এক নিৰ্দিষ্ট সময়ৰ অন্তৰালত ভাৰতলৈ বুকাৰ পুৰস্কাৰ আহিবলৈ ধৰিলে। ১৯৯৭ চনত সাম্প্ৰতিক সময়ৰ এক শক্তিশালী লেখক অৰুন্ধতী ৰয়ৰ কলমেৰে নিৰ্গত উপন্যাস 'গড অব্‌ স্মল থিংছ'-এ ভাৰতক দ্বিতীয়বাৰৰ বাবে বুকাৰ প্ৰাপ্তিৰ সোৱাদ দিয়ে। উল্লেখনীয় যে 'গড অব্‌ স্মল থিংছ' আছিল অৰুন্ধতী ৰয়ৰ প্ৰথমখন উপন্যাস। দুগৰাকী যমজ ভগ্নীৰ মনোজগতক সূক্ষ্ম বিশ্লেষণৰে পাঠকৰ কাষ চপাই নিয়া অৰুন্ধতী ৰয়ৰ 'গড অব্‌ স্মল থিংছ' বিশ্ব সাহিত্যৰ এক অমূল্য সম্পদ হিচাপে পৰিগণিত হৈছে।

বুকাৰ পুৰস্কাৰ সকলো সাহিত্যিকৰ বাবে এক আকাংক্ষিত স্বপ্ন। বুকাৰ পুৰস্কাৰৰ বাবে মেন গ্ৰুপৰ যি এক পেনেল আছে তেওঁলোকে বিশ্বৰ বিভিন্ন প্ৰান্তত ইংৰাজী ভাষাত ৰচিত উপন্যাসসমূহৰ মাজৰপৰা বাছি বাছি উলিয়াই এখন 'লং লিষ্ট' তৈয়াৰ কৰে। আকৌ এই লং লিষ্টৰপৰাই পিছত প্ৰস্তুত কৰা হয় ছৰ্ট লিষ্ট। শেষত বিচাৰি উলিওৱা হয় চূড়ান্ত বিজয়ীগৰাকীক। বুকাৰৰ লং লিষ্টত নাম অন্তৰ্ভুক্ত কৰিব পৰাটোৱে বহু লেখকৰ বাবে পৰম প্ৰাপ্তি হিচাপে বিবেচিত হয়। ছৰ্ট লিষ্টেড হোৱাটোৱো প্ৰায় বুকাৰ লাভ কৰাৰ সমপৰ্যায়ৰ কথা। অৱশ্যে চূড়ান্ত বিজয়ী হোৱাৰ যি এক মাদকতা সেয়া আন একোৰে সৈতে তুলনা নহয়। ভাৰতৰ এগৰাকী প্ৰতিভাৱান লেখক অনিতা দেশাইৰ নাম তিনিবাৰকৈ বুকাৰৰ ছৰ্ট লিষ্টত অন্তৰ্ভুক্ত হৈছিল যদিও বুকাৰ প্ৰাপ্তিৰ স্বপ্ন তেওঁৰ বাবে স্বপ্ন হৈয়েই ৰ'ল। কিন্তু তেওঁৰ এই আধৰুৱা স্বপ্নক পূৰণ কৰিছিল তেওঁৰেই সুপুত্ৰী কিৰণ দেশাইয়ে। 'অনহেৰিটেন্স অব্‌ লছ'ৰ জৰিয়তে কিৰণ দেশাইয়ে ২০০৬ চনৰ বুকাৰ পুৰস্কাৰ নিজৰ হাতলৈ আনিবলৈ সক্ষম হয়। 'ইনহেৰিটেন্স অব্‌ লছ' কিৰণ দেশাইৰ দ্বিতীয়খন উপন্যাস। বুকাৰ প্ৰাপ্তিৰ আগতেই এই উপন্যাসে আন কেইবাটাও সন্মান লাভ কৰিবলৈ সক্ষম হৈছিল। প্ৰব্ৰজন, দুখন ভিন্ন পৃথিৱীৰ অনুভৱ আৰু অতীত-বৰ্তমানৰ স্থিতিক উপজীৱ্য কৰি ৰচিত হৈছিল 'ইনহেৰিটেন্স অব্‌ লছ'।

অৰুন্ধতী ৰয়ৰ দৰে প্ৰথমখন উপন্যাসেৰেই বুকাৰ আঁজুৰি আনিবলৈ সক্ষম হোৱা আনগৰাকী ভাৰতীয় হ'ল অৰবিন্দ আদিগা। ২০০৮ চনত সাংবাদিক-লেখক অৰবিন্দ আদিগাৰ 'হোৱাইট টাইগাৰ' নামৰ গ্ৰন্থখনক বুকাৰ সন্মানেৰে সন্মানিত কৰা হৈছিল। 'হোৱাইট টাইগাৰ'ত আদিগাই এজন গাঁৱলীয়া ল'ৰাৰ মুখেৰে গোলকীকৰণে সাধাৰণ মানুহৰ জীৱন-যাত্ৰাত পেলোৱা প্ৰভাৱ তথা সংগ্ৰামৰ কথা বৰ্ণনা কৰিছে। বুকাৰ বিজয়ী তালিকাত স্থান পোৱা আদিগাই হৈছে শেষগৰাকী ভাৰতীয়। সেয়েহে স্বাভাৱিকতে এইবাৰৰ বুকাৰৰ লং লিষ্টত জিৎ থেইলৰ অন্তৰ্ভুক্তিয়ে সকলোৰে মনত নতুন প্ৰত্যাশাৰ সৃষ্টি কৰিছে।

'টাইম' কাকতৰ সাহিত্য সংকলনটিৰ সম্পাদক পিটাৰ ষ্টটহাৰ্ডে তেওঁৰ লিখনিত ২০১২ৰ বুকাৰ পুৰস্কাৰৰ বিষয়ে আলোকপাত কৰি কৈছিল 'Goodness, madness and bewildering urban change'–হ'ল এইবাৰৰ বুকাৰৰ মূল বিষয়বস্তু। থেইলৰ নাৰ্ক' পলিছত বৰ্ণিত হৈছে সত্তৰ-আশীৰ দশকৰ বোম্বাই, থেইলৰ ভাষাত 'অফিচিয়েল হিষ্টৰী'তকৈ যাৰ স্বৰূপ সম্পূৰ্ণ পৃথক। অপিয়াম, হিৰোইনৰ গ্ৰাসত নিমজ্জিত সেই ইতিহাস বোম্বাইৰ গোপন ইতিহাস। থেইলৰ কলমত বোম্বাইৰ সেই অন্ধকাৰ ইতিহাসৰ এটি এটি পৃষ্ঠা উন্মোচিত হৈছে সাৱলীলভাৱে, গঢ় লৈ উঠিছে নাৰ্ক' পলিছৰ বুনিয়াদ। নিজেই ড্ৰাগছত আসক্ত হৈ জীৱনৰ বহু মূল্যৱান সময় নষ্ট কৰা থেইলৰ এয়া যেন নিজৰো অন্ধকাৰ সময়ৰ ইতিহাস। জীৱনৰ আৰম্ভণিৰ সময়ছোৱা হংকং আৰু আমেৰিকাত কটোৱা থেইলে ৯/১১ৰ পিছত ভাৰতবৰ্ষলৈ ঘূৰি আহিছিল। আহি থাকিবলৈ লৈছিল বোম্বাইত (আজিৰ মুম্বাই)। কোনো কাৰণ নোহোৱাকৈ তেওঁ হঠাতে আসক্ত হৈ পৰিছিল সুৰাৰ। হোটেলৰ বাৰত অত্যধিক পৰিমাণে সুৰাপান কৰি লেখক আৰু তেওঁলোকৰ লিখনীবোৰৰ বিষয়ে আলোচনা কৰাটোৱেই তেওঁৰ প্ৰধান কাম হৈ পৰিছিল। থেইলৰ নিজৰ ভাষাত জীৱনৰ ২০টা বছৰত তেওঁ যিমান সুৰাপান কৰা নাছিল, তাতকৈ বেছি সুৰা তেওঁ বোম্বাইত কটোৱা দুটা বছৰতে কৰি আঁটাইছিল। নিজকে সুৰাৰ আসক্তিৰপৰা মুক্ত কৰিবলৈ সক্ষম হোৱা জিৎ থেইলৰ মতে, জীৱনে তেওঁক দিয়া এয়া দ্বিতীয়টো সুযোগ। জীৱনে দিয়া এই দ্বিতীয়টো সুযোগক সম্পূৰ্ণ সৎ ব্যৱহাৰ কৰি থেইলে লিখি উলিয়াইছিল নাৰ্ক' পলিছ— ড্ৰাগছ আসক্ত বোম্বাইৰ গোপন ইতিহাস। 'গাৰ্ডিয়ান'ৰ দৰে কাকতে নাৰ্ক' পলিছক তুলনা কৰিছে থমাছ-ডি-কুইন্সিৰ 'কনফেছন অব্‌ এন ইংলিছ অপিয়াম ইটাৰ'ৰ সৈতে। নিজ জীৱনৰ অভিজ্ঞতাক এখন মহানগৰৰ সৈতে সাঙুৰি কল্পনাৰ বোলেৰে বুলাই প্ৰস্তুত কৰা নাৰ্ক' পলিছৰ সৈতে এতিয়া সংপৃক্ত হৈ পৰিছে বহু ভাৰতীয় সাহিত্যানুৰাগীৰ আশা-আকাংক্ষা।

অহা ১১ ছেপ্টেম্বৰত বুকাৰ পেনেলে ছৰ্ট লিষ্টেড কৰিব ছখন উপন্যাসক। তাৰ পিছত ১৬ অক্টোবৰ। সিদিনাখনেই লণ্ডনৰ গীল্ড হলত ঘোষণা কৰা হ'ব চূড়ান্ত বিজয়ীগৰাকীৰ নাম। থেইলৰ বাবে এই পথ বৰ প্ৰশস্ত নহয়। কিয়নো বুকাৰৰ এইবাৰৰ দীৰ্ঘ তালিকাত বহুতো ন-প্ৰতিভাৱান লেখকৰ উপৰি আছে পূৰ্বৰ বুকাৰ বঁটা বিজয়ী হিলাৰী মেণ্টেলৰ দৰে শক্তিশালী লেখক। তথাপি ভাৰতীয় সাহিত্যৰসিকৰ আশা-আকাংক্ষা এতিয়া কেন্দ্ৰীভূত হৈ পৰিছে থেইলৰ ওপৰত। সকলোৱে অন্তৰেৰে কামনা কৰিছে ছলমান ৰুশ্বডি, অৰুন্ধতী ৰয়, কিৰণ দেশাই, অৰবিন্দ আদিগাৰ পিছত যোগ হওক আৰু এটি নাম— জিৎ থেইল। অপেক্ষা এতিয়া ১১ ছেপ্টেম্বৰলৈ।